

Slovenski dom

Ste. 194

V Ljubljani, v sredo, 26. avgusta 1936

Leto 1.

Bremirje pred viharji je nehalo, poročila o bojih se množe

Pred novim krvavim plesom na španskih frontah

Hendaye, 26. avgusta. o. Po zatišju, ki je zadnje dni nastopilo zaradi mednarodnega zapleta na španskih bojiščih je na vsem ozemlju, ki leži v bližini francoske meje močnejše opaziti ojačeno gibanje vladnih in nacionalističnih čet. Nekako tiho premirje, ki je vladalo med bojujočima se stranikama, so eni in drugi izkoristili v to, da so utrčili svoje položaje in reorganizirali svoje čete.

Nacionalistične čete so dobile ojačenja od tujke legije in marokanskih čet. Za danes jutraj so pričakovali odločilnega napada na San Sebastian in Irun. Nacionalisti so že prej zavzeli hrbe hriba, s katerega je močnejše obvladati obe mesti. Marokanske čete so dobro oborožene in imajo med drugim 10 tankov ter 8 poljskih baterij, veliko strojnico in ročnih granat, ki se zdi, da bodo boj odločile.

Vladne čete vodijo belgijski in francoski častniki. Oborožene so z najnovejšimi puškami, ki jih je dobavila Francija. Pomagajo jim asturski rudarji, ki so zaplenili vse ogromne zaloge dinamita v rusniških skladiščih in nameravajo z dinamitom rušiti utrdbe.

Včeraj so napadli nacionalistični avijoni Irun ter ga bombardirali. Po vestih iz Burgosa koraka general Franco na čelu svojih čet z juga nad Madrid.

V Madridu namesto kruha - krogle

Madrid, 26. avgusta. o. V Madridu je izbruhnilo zadnje dni veliko pomanjkanje hrane, predvsem manjka mleka, ki ga okolica ne pravaža več v mesto. Dalje je veliko pomanjkanje mesa, zelenjave in krompirja. Kar se more dobiti hrane, je večinoma samo v konzervah.

Včeraj so bile v Madridu pred vladno palačo velike demonstracije miličnikov, prav tako je milica demonstrirala tudi pred Puerta del Sol. Miličniki so zahtevali od vlade, naj jih ne slepari z izmišljenimi rezultati o bojih, marveč naj jim da prave podatke.

Pač pa poslušajo v redu izredna sodišča, katera tvorijo zastopniki raznih delavskih organizacij. Ta sodišča so bila ustanovljena 22. julija. Včeraj so bili po obsodbi teh sodišč ustreljeni bivši voditelji španske liberalne stranke Martinez Alvarez, dalje bivši poljedelski minister Velasco ter brat pokojnega španskega diktatorja Prima de Rivera.

Predsednik republike Manuel Azana je bil včeraj na guadaramski fronti, kjer je pregledoval čete.

Francoska ljudska fronta pošilja Abd-el-Krima na španske nacionaliste

Berlin, 26. avgusta. o. Včerajšnje vesti o begu bivšega voditelja v dveletni marokanski vstaji Abd-el-Krima, ki je prizadejal toliko pregledav in toliko izgub francoski in španski kolonialni politiki, se potrjuje. Potrjuje se pa tudi razloge, ki pravijo, da Abd-el-Krim ni pobegnil iz otoka Reunion, kjer je živel čisto svobodno, marveč, da je odšel od tam po nalogu francoske levčarske vlade. Odpeljal se je s francosko ladjo proti Maroku, kjer bo s francosko pomočjo organiziral novo marokansko vstajo proti generalu Francu, ki je gospodar v španskem Maroku. S tem namerava oslabil politiki, se ponašajo in jih tako premagati. Vprašanje je samo, če ne bo Abd-el-Krimovo ime, ki je Arabcem in Kabilom v španskem in francoskem Maroku še danes simbol junaštva, dvignilo vseh Arabcev ne le v španskih, marveč še bolj v francoskih kolonijah.

Francoski kolonialni minister je včeraj odločno zanikal te vesti, da so brez vsake podlage.

Proti zverinstvu v Španiji

London, 26. avg. V uradnih krogih pravijo, da bodo veleposlaniki in poslaniki evropskih in drugih držav, ki se sedaj nahajajo v Hendayu skušali ublažiti strašno trpljenje, ki ga povzroča državljanska vojna v Španiji. Pravijo, da so veleposlaniki in poslaniki sestavili načrt, ki ga bodo predložili prizadetim vladam. Glavno vlogo pri tej akciji ima argentinski veleposlanik v Madridu Mansiglia, ki se s vojnim francoskim in angleškim tovarišem dnevno posvetuje in ki se sestaja tudi z drugimi diplomatskimi predstavniki v Madridu. Veleposlaniki zaenkrat ne mislijo na kakšno posredovalno vlogo,

pač pa bi radi pomagali vojnim ujetnikom in drugim osebam, ki zaradi državljanske vojne trpe.

Če rdeči zmagajo

Zeneva, 26. avg. (D.N.B.) »Journal de Geneve« prinaša članek pod naslovom »Če rdeči zmagajo«. Clankar pravi: Domneva o takšnem izidu državljanske vojne na Španskem in o zmagi ljudske fronte sicer ni verjetna. Zmaga rdečih bi dejansko pomenila najnevarnejšo solucijo tega vprašanja, ne samo za Španijo, temveč tudi za zahodno Evropo. Če bi rdeči zmagali, pravi »Journal de Geneve«, bi Švica na lepem prišla med dva sovražna tabora, boljševeškega in protiboljševškega.

Madrid enkrat brez izjave

Madrid, 26. avgusta. Ministrski predsednik Giral je izjavil zastopnikom tiska sinoči, da jim ne more podati nobene izjave. Rekel je samo, da bo danes seja ministrskega sveta in da jim bo po seji vlade povedal dovolj interesantnih stvari.

Barcelona, 26. avgusta. AA. Havas poroča: Predsednik katalonske vlade Companys je imel govor odelkom konjenice, ki je odšla na fronto. Podčrtal je, da je za zmago potrebna disciplina. Kdor ne zna biti človek akcije in organizacije, mora biti odstranjen. Mi moramo nastopati odločno.

Vladne čete so z uspehom nadaljevale prodiranje proti Terueju.

Z meje poročajo: List »Frente Popular«, ki izhaja v San Sebastianu, piše, da so Prima de Rivera mlajšega obsodili na smrt.

Lizbona, 26. avg. Tukajšnji španski nacionalistični krogi kategorično izjavljajo, da ni res, da bi bil bivši predsednik vlade in zunanji minister Romanones dobil kakršnokoli poslanstvo za posredovanje med obema španskima taboroma.

Madrid, 26. avgusta. AA. (Havas.) List »Informaciones« piše v današnji številki, da je položaj nacionalistov v obleganem Oviedu tako obupen, da vsak trenutek pričakuje poročila o kapitulaciji mesta.

Uporniki javljajo:

Prva velika letalska bitka

Madrid, 26. avgusta. Prvič od začetka državljanske vojne se je včeraj na fronti v Guadarami bila prava letalska bitka velikega sloga v obsegu,

Nemške razlage o podaljšanju vojaškega roka:

Pomnožitev nemške vojske - usluga svetovne mu miru

Berlin, 26. avgusta. AA. Vsi današnji nemški jutri pišejo o sklepu vodje rajha, da se kadroški rok podaljša na dve leti. »Berliner Borsenzeltung« pravi: »Kadar kateri narod tako pazi na svojo varnost, da nemirne elemente v sosesčini mine volja do napada, napravi ta narod s tem neprecenljivo uslugo ne samo sebi samemu, temveč svetu in svetovnemu miru. To velja tudi glede dveletnega kadrskega roka, kar pomeni uslugo nemškemu narodu in svetovnemu miru. Ker je sovjetska Rusija sklenila ogromno povečanje svoje oborožbe in tako porušila ravnotežje sil v Evropi, mora Nemčija, ki se razen tega nahaja še v dobi maloštevilnih rekrutnih letnikov (rojenih v času svetovne vojne), po zakonu o samoobrambi s uvedbo dveletnega kadrskega roka, izpopolniti svojo varnost.

Vojni minister je objavil izčrpne podatke v zvezi z včerajšnjim odlokom kanclerja Hitlerja o trajanju aktivne vojaške službe. Jeseni 1936 pojdejo po teh podatkih po enoletnem aktivnem službovanju domov prostovoljci, rojeni l. 1913 in starejši letniki prostovoljcev in vojakov, ki so vršili svojo vojaško službo v Vzhodni Prusiji, rojeni l. 1910, v kolikor se niso prostovoljno prijavili za nadaljnje

ki ustreza današnjemu vojnemu pojmovanju. Najbolj ogorčen je bil boj med vladnimi in nacionalističnimi letali v odseku med Panalaro in Navarskim sedlom. Med bojem sta strmoglavili na zemljo dve nacionalistični letali.

Pariz, 26. avgusta. Posebni Havasov poročevalec poroča, da so uporniške čete zasedle Astualceno in da so vladne čete prestopile k upornikom. Poprej pa so vladni vojakovi pobili 20 talcev. Nekega ujetnika so privezali k nekemu tovornemu avtomobilu, ki je potem vozil po mestnih ulicah. Naposled so nesrečneža polili s petrolejem in zažgali.

Nacionalistični letalski napad na madridska letališča je napravil veliko škodo. Med drugim sta uničeni neko municijsko in neko bencinsko skladišče.

Burgos, 26. avgusta. AA. Havas poroča: Včeraj je uporniško letalo zopet letelo nad Alcazarjem in Toledom. Vrglo je v mesto živeža in letake, ki pozivajo upornike, da naj vzdrže. Dve koloni upornikov naglo prodirata proti Toledu na pomoč upornikom.

Uspeh za uspehom - če je res

Burgos, 26. avgusta. AA. Posebni Havasov dopisnik poroča: Štab vrhovnega poveljstva nacionalne junte v Valladolidu javlja: General Franco poroča, da je dokončno odbita in delno uničena močno sovražna kolona, ki je v nedeljo zvečer napadla Cordobo. V tem boju je vidno vlogo igralo tudi letalstvo. Po boju se je več tisoč vladnih pristavev vdalo nacionalističnim oblastvom v Cordobi. Po kratkem zatišju, pravi dalje poročilo, ki je nacionalistom dalo priložnost za reformiranje njihovih sil, so nacionalne čete ponovno prešle v napad na vseh frontah. Na aragonski fronti se je nacionalistom posrečilo priti na desni breg Ebra. V več drugih odsekih je nacionalistično letalstvo razvijalo zelo živahno delovanje proti vladnim četam.

Na estremadurskem bojišču so nacionalistične čete strmoglavile neko vladno letalo. Nacionalnemu letalstvu se je posrečilo vreči nekaj živeža nacionalnim četam, obleganim v Toledu in Alcazarju.

Burgos, 25. avgusta. AA. Havasov posebni dopisnik v štabu nacionalne junte poroča, da so po uradnem poročilu, ki je bilo objavljeno snoči ob 10., nacionalistične čete v Estremaduri zavzele de Alcantar, Albuquerque in Benito. Izve se, da so se vladne čete v Ifiu uprle, zaprle svojega poveljnika majorja Mantero in se pridružile nacionalistom.

leto dni službovanja v kadru. Od jeseni 1936 ostanejo zaradi dopolnitve aktivnega službovanja še leto dni pri vojakih vsi tisti vojakovi, ki so stopili v kader l. 1915 in so rojeni l. 1914 ali pozneje in ki zdaj služijo svoj vojaški rok v kadru; semkaj spadajo tudi prostovoljci, rojeni ista leta.

Tudi domače Reuterjevo poročilo pravi, da je za sklep vodje rajha dejansko odgovoren nedavni sklep Sovjetske Rusije. »Times« razpravlja o številnem učinku tega nemškega koraka in prihaja do sklepa, da bi bilo pretirano gledati v tem podvojitve številčnega stanja nemškega stalnega kadra. List se nato spušta v politično razmotrivanje o reperkusijah, ki jih nemško-sovjetska sovravnost utegne imeti na razmerje med Nemčijo in državami, ki so podpisale pakte s Sovjetsko Rusijo.

Fordov sin o koncu krize

New York, 26. avg. Etzel Ford, ki se je vrnil s potovanja po Evropi, je izjavil, da misli, da je gospodarska kriza prestana. Posebno ga je presenetil polet nemške industrije. Na koncu svoje izjave je Ford poudaril, da ne verjame v možnost vojnih zapletitjav.

Na drugi strani:

Slovenec - legijonar generala Franca

ki je pobegnil iz španskega pekla pripoveduje o španski državljanski vojni

Gladovni nemiri v Rusiji

Berlin, 26. avgusta. AA. DNB poroča iz Odesse, da kmečki nemiri v južni Rusiji še dalje trajajo, dasi so bili v uporniške kraje poslani oddelki vojske in dasi je bilo v teh krajih objavljeno obsedno stanje. V nekem mestu v poltarski guberniji so kmetje oropali državni magazin. Ob tej priliki je prišlo do hude bitke med rdečo armado in delavci na eni strani in kmeti na drugi strani. V borbi je padlo 25 oseb.

Krvav dež v Italiji

Rim, 26. avgusta. V bližini mesta Firenze so imeli včeraj nenavaden prirodni pojav. Dež, ki je lil nekaj ur, je bil rdečkast. Izgledalo je, kakor da pada z neba kri. Vremenska opazovalnica v Firenzi si tolmači ta zanimivi pojav s tem, da je močan ciklon nekeje v severni Afriki dvignil droban afriški pesek in da je pesek prišel v Italijo, kjer je ponekod padal kot rdeč dež.

Rekorder Owens doma

New York, 26. avg. Na parnik »Queen Mary«, ki se je z njim vrnil ameriški olimpijski rekorder, črnc Jesse Owens, so prišli zastopniki raznih športnih organizacij črnskega okraja v Harlemu, dalje tajnik newyorškega župana Laguardia in drugi, da pozdravijo olimpijskega rekorderja. Navzoči so bili tudi Owensovi starši, med drugimi znanimi športniki so pa opazili tudi bivšega svetovnega prvaka bokserja Jacka Dempseyja.

Nesreča križarke »Gorica«

London, 26. avgusta. Italijanska križarka »Gorizia« je zaradi eksplozije, ki je bila v skladišču premoga, zelo poškodovana. Križarka je krenila v Gibraltar.

(Havas.) Križarko sta privlekla v Gibraltar dva vlačilca. Spremlja jo italijanski rušilec. Križarka je v podpalubju močno poškodovana zaradi eksplozije.

Oblaki enodnevnici v Belgradu

Belgrad, 26. avgusta. m. Sinoči v prvem mraku je belgrajsko meščanstvo imelo priliko opazovati nevsakdanji pojav. Čim so po ulicah zagorele električne svetilke, so se po ulicah predvsem v bližini Save pojavili beli roji mušic enodnevnice, ki jih tu imenujejo »vodni cveti«. Bilo jih je toliko, da so dobesedno zamračile belgrajske ulice. Ponekod so jih cestni pometači našli do 15 cm visoko.

Dr. Schacht v Parizu

Berlin, 26. avgusta. Da vrne obisk guvernerju francoske narodne banke Labeyriju, ki je pretekli teden obiskal Berlin, se bo danes popoldne odpeljal z letalom v Pariz predsednik drž. banke dr. Schacht. Čeprav je ta obisk v prvi vrsti čisto vljudnostnega značaja in niso v zvezi z njim nobena aktualna vprašanja, je vendarle vredno poudariti stremeljenja na nemški in francoski strani, da bi se s proučevanjem medsebojnih odnosov pripomoglo k izboljšanju mednarodnega položaja.

Pogajanja pri TPD

Ljubljana, 26. avgusta.

Takoj po otvoritvi konference je zastopnik TPD izjavil, da odstopi od vseh razgovor, če delavstva so nato izjavili, da pristajajo na omiljelstvo vztraja pri vseh svojih zahtevah. Zastopniki delavstva so nato izjavili, da pristajajo na omiljenje nekaterih zahtev, nakar se je razprava nadaljevala, naprej pa o minimalnih mezdah.

Nedoumljive zanimivosti naše zemlje: Cerkniško jezero usiha, ribiči love...

Unučič Ivan, narednik španske tajske legije, nam pripoveduje o doživljajih v španski revoluciji Slovenec 25 dni na španskih bojiščih

Ljubljana, 26. avgusta.

Kakor v vsaki vojni, tako je tudi sedaj v španski mnogo beguncev, ki so vrgli puško v koruzo in odšli iz krvave Španije, kamor je pač kdo mogel. Ni morda slučaj, da je med temi begunci tudi nekaj naših državljanov, saj je znano, da najdeš Jugoslovane, kamorkoli prideš. Včeraj se je oglašal v našem uredništvu celo neki Slovenec, doma iz Škočjana na Dolenjskem, ki ga je nemirna življenjska pot privedla sedaj tudi na španske bojišče, od koder se mu je po dolgih ovinkih le posrečilo, da je ušel in prinesel svoje bogate doživljaje v domovino, ki jo je že pred več leti zapustil. Takole je pripovedoval o svojih doživljajih v tujini:

»Bilo je leta 1925. Doma v Škočjanu na Dolenjskem nisem imel nikake prilike, da bi dobil tako delo, da si lahko kaj prihranim. Zato sem se odločil, da grem v tujino in tam poskusim svojo srečo. Šel sem najprej preko severne meje v Avstrijo, nato v Nemčijo in dalje na Francosko, kjer sem si končno mislil, da bo še najboljša, če se javim za tujsko legijo. Kaj radi so me sprejeli in me takoj odpustili z nekaterimi drugimi v Afriko. Malo težko se je bilo Dolenjcu navaditi na strašno vročino, ki nas je naravnost morila, vendar pa sem se vsega privadil, kakor so se morali tudi drugi, ki so v svoji zaslepljenosti sami od sebe, kakor jaz, šli v to peklensko vročo deželo. Tu ni bilo nikoli miru, neprestano smo morali držati puško v rokah, ker smo bili vedno v nevarnosti, kdaj nas bodo napadli bojevitvi Arabci in nas vse skupaj pobili. Odločil sem se, da grem odhod za vsako ceno, ker slabše ne more biti nikjer drugod. Konec leta 1926 so Arabci ujeli eno našo kompanijo, v kateri sem bil tudi jaz. Prav za prav smo sami malo pomagali, da so nas ujeli. Posrečilo se mi je še prej prodati svojo vojaško opremo in orožje in sem za vse to dobil lep denar 1.700 frankov. Arabci so me s štirimi drugimi mojimi tovariši obsodili na smrt. To je bilo 13. maja 1926. Neki narednik Slovenec, ki je doma iz Fužin, nam je tu pomagal, da smo zopet ušli. Skrivali smo se noč in dan, da nas ne bi spet dobil v roke Arabci, tako da smo končno le srečno prišli do španske meje.

Tu so nas seveda takoj prijeli in zaprli. V zaporu smo sedeli celih 60 dni, vendar pa človek, ki ni prav preveč razvajen kakor mi Kranjci, lahko reče, da se nam ni prav preveč slabo godilo. Lahko bi bilo še slabše. Takoj so nas začeli spraševati, zakaj smo ušli iz francoske tajske legije. Ker smo dejali, da zato, ker smo prodali orožje, so nas spustili, ker so pač gotovo smatrali, da to še ni tako velik greh. Ko so nas spustili na svobodo, smo odšli vsak na svojo stran, dva sta šla v Belgijo, eden celo v Šanghaj, jaz pa sem se odločil, da vstopim v špansko legijo. V Tetuanu smo ostali samo štiri dni prosti. Imel sem v žepu 700 pezet. Nato sem bil vpisan v legijo. Sprva je bilo malo bolj nerodno, ker nisem znal jezika. V triletni šoli »Platon«, v kateri so se šolali vojaki za podoficirje, sem se sčasoma popolnoma privadil jezika in tudi drugače mi je bilo še nekam po volji. L. 1934. sem postal podnarednik in sem služil v drugem polku. Vsega skupaj so bili v tej španski legiji le trije polki.

Legija v službi republike

»Našo tujsko legijo so španski oblastniki vedno porabljali, kadar je bila potrebna kaka intervencija tudi v notranjosti Španije same.

Ko je leta 1934 izbruhnila vstaja v Asturiji, smo bili poslani vsi trije polki v to deželo, da zatremo vstajo. Vojni minister je bil takrat voditelj ljudske akcije Gil Robles, predsednik republike pa Alcala Zamorra. Prestati smo morali zelo srdite in krvave boje s komunisti in anarhisti. Za to najbolj priča dejstvo, da je ostal na bojišču cel polk naše legije. Po kratkem času je bil upor potlačen, mi smo opravili svojo dolžnost in so nas poslali nazaj v Tetuan.

Leta 2. julija

»Posled niso poklicali v evropsko Španijo vse do letošnje revolucije. Nenadno smo bili vsi podčastniki in častniki poklicani pred našega poveljnika kapitana Juana Garcia Martinezja 2. julija. Kapitan nam je le sporočil ukaz glavnega poveljstva, da se moramo pripraviti na odhod v Malago, vendar pa moramo namen svojega potovanja moštvo prikriti. Nihče od nas ni vedel nič točneje, za kaj gre. Mislimi smo si le to, da je pač v Španiji upor proti vladi in nas pošiljajo tjakaj kot najbolj zanesljive čete in zato, ker pač nihče na Španskem ne bo žaloval za nami, če nas pobere bojni vihar. Pozneje pa smo dobili tisti častniki in podčastniki, ki smo bili člani fašistične organizacije »Falanga Espanola«, katero je vodil sin pokojnega španskega diktatorja Prima de Riverja, strogo tajno naročilo, da odberemo iz vseh legionarjev tiste vojake, kateri so zanesljivi, ker da se začne sedaj reševati špansko nacionalno vprašanje pri korenini in da se očisti Španija vseh tistih, ki rušijo njeno tradicijo in stoletne temelje španske kulture. Izvršili smo ta povelje in res odbrali vse tiste, ki so bili zanesljivi. Čez nekaj dni pa smo se že pripravili tako, da vsak trenutek lahko vstopimo na ladje, ki so bile za nas pripravljene in zadržane v pristanišču.

Legionarji v Malagi

»2. julija popoldne smo dobili povelje na odhod. Po kratki vožnji smo se izkrcali v Malagi. Tujak sta generala Franco in Molla pregledala naše čete. Posebno prijetno se nam je vtislil v spomin general Molla. To je pravi vojak, lepe postave in odločen republikanec. Prav isto moram reči tudi o generalu Francu, ki je kazal kar največjo skrb, da se ne bi ponovilo to, kar se je naši legiji dogodilo leta 1934. Da je takrat ostal na bojišču kar cel polk naše legije, so bili krivi nezanesljivi legionarji. O kakem uporu ali podobnem gibanju nisimo še ničesar čuli, zato se nismo mogli ubraniti misli, da se nekaj pripravlja. V tem nas je kaj kmalu potrdil ukaz, da moramo naprej v Seviljo. Tu smo ostali od 7. julija pa do začetka revolucije, ki je izbruhnila 19. julija. Nenadno je prišla tega dne v naše taborišče vest, da se v mestu vse križem postavljajo barikade — komunisti so dvignili glave. Takoj je prišel ukaz, v polni bojni opremi smo morali na cesto. V naskokih in spopadih smo morali rušiti postavljene barikade. Prve žrtve so padle. Ni jih bilo malo. Komunisti so se odločno, dejal bi, zagrizeno branili. Toda pred nami so imeli poseben strah, kajti tajska legija je pri domaćinih Špancih zelo osovražena.

Ženski »železni polk« v Sevilji - povsod barikade

»V teh bojih so se tudi ženske borile kakor moški. Ko si jo videl od blizu si šele spoznal, da

je ženska. Tako so se že privadile bojevanju, da je ni bilo kar nič prepoznati od moških. V Sevilji je n. pr. nastopilo proti nam kakih 600 žensk, ki so bile oborožene s francoskimi puškami. Te so tako izdelane, da se lahko polnijo z 8 naboji, dočim smo mi imeli v tem oziru slabše »Mausere«-jeve puške, v katere je mogoče spraviti naenkrat le pet nabojev. Boj s temi ženskimi vojniki je bil precej trd, kajti bile so dokaj trmaste, ne samo to, tudi bojevitve so bile. Dve dolgi uri smo se tu streljali, to se pravi toliko časa, dokler niso popadale vse ženske. Nekaj časa so trupa ležala kar na bojišču, saj ni bilo žive duše, ki bi si jih upal dotakniti ali celo ukrahati in pokopati. Dovolj so se nas bali, da se lahko z vsakim tako zgodi, če bi potegnil s komunisti. Nato pa smo sami dobili povelje, da zanesemo ženska trupa v kasarne — kajti razširil se je že neprijeten smrad okoli njih — jih polijemo z bencinom in zažgemo. Ti prvi boji niso bili po svoji krutosti taki, da bi jih smeli postavljati v vrsto onih, ki smo jih doživeli pozneje.

Red je bil vzpostavljen, a ukaz nam je velil iti dalje proti severovzhodu. Posled smo že vsepovsod v vsaki manjši vasi naleteli na barikade in na krvav odpor. Ko smo prikorakali v prvo vas izven Seville, so nas komunisti, očitno v zmoti, da smo mi njihovi zavezniki, pozdravili z burnimi vzkliki komunizmu in Stalinu. Bilo je to tudi nam dobrodošlo. Takoj smo vedeli, da imamo opraviti s komunističnimi gnezdi in da je odslej skrajna opreznost edina na mestu. Posebne boja nismo imeli, nekaj strelav je padlo, nekaj mrtvih je obležalo, in tajska legija je šla strumno naprej.

Andaluzija središče komunizma

»Kamorkoli smo prišli, smo videli požgana polja. Ko smo se v neki vasi ustavili, smo se seveda zanimali, zakaj vse to. Povedali so nam, da se je med malimi kmeti, ki so v teh pokrajinah na jugu, zlasti pa v dolini reke Guadalquivir, torej v Andaluziji, močno razširil komunizem. Ti ljudje so bili v vseh časih največji reveži, ker je bila zemlja last veleposelsnikov in plemenitašev, malega kmeta preje sploh poznali niso. Agrarna reforma pod republiko je tem ubogim kmetom dala zemljo. Letos pa so komunisti organizirali tukaj posebne vrste štrajk. To je bil začetek upora generala Franca. Ko so namreč tega dne začeli kmetje kar na debelo požigati svoja polja in vse svoje prideleke in zraven izklicati komunizem, je general Franco izprevidel, da je prišel s tem za njega prav poslednji čas, da uresniči svoje načrte, ki so stremeli za tem, da Španijo očisti komunizma. Iz tega se je rodil ukaz, da moramo na ulice Seville in nato dalje.

»Povedati vam pa moram, da nikoli nismo vedeli, kam bomo naslednji dan prav za prav krenili. Naša legija se je razdelila v kolone, ki so raztegnjeno križarile po Andaluziji.

Grozote bratomornega klanja

Od Jaena nas je pot vodila zopet v Cordovo. Tudi tu je bilo že vse na nogah. Mislimi smo že, da se tu ne bo treba prav posebno boriti, da pridemo v mesto, ki ni veliko. Toda, se nismo bili prišli prav blizu, že so se na nas vsule krogle. Mi nismo nikdar napadali, pač pa smo se bojevali samo, če smo bili napadeni. Zato smo pa takrat tudi malo bolj temeljito napravili. Komunistom smo bili kos v naskokih. Vse je obležalo, pred vsem pa tisti, ki so po nekaj časa trajajoči borbi začeli dvigati roke. Taki so se nam zdeli najbolj nevarni.

»Meni se takrat še ni prav slabo godilo. Postal sem narednik in sem imel plače sedem pezet na dan, kar bi bilo v našem denarju nekaj okrog 35 dinarjev. Stradati mi ni bilo treba nikdar.

»Morebiti ste pa še kaj prihranili?

»Kaj, prihranil! Na to nisem od takrat, ko sem prišel v legijo, nikdar niti pomislil. Odkrito povem, da ni bilo časa, da bi mi kakšna taka pametna misel padla v glavo. Lahko bi si seveda nagrabil tega in onega, vendar pa je vojak, kakršni smo bili mi, zadovoljen, če ima dovolj hrane in ko je vedno huda žej, tudi kak kozarec dobrega vina, ki ga tam ne manjka. Če kar naprej gledaš pred seboj kupe mrličev, ti malo hodi na misel denar. Da bi preiskovali mrlič, tega nismo nikoli storili. Kdor je kaj prida imel, jo je tako hitro popihal in se ni ukvarjal s puško.

»Ko smo odrinili iz Cordove, smo se držali vedno le bolj ceste. Na »sierra«, kar bi se reklo po naše v hribe, nismo hodili, ker bi se bili na ta način le preveč raztepli in bi ne mogli tako zlahkoto naprej, kakor smo šli sicer, ko smo »delali red« samo po mestih in vaseh. Ob cestah so tam zelo na gosto posejane vasi. V nekaterih smo imeli več opravka, drugod zopet manj. Orožniki so bili vedno na naši strani, policija pa je vsepovsod držala s komunisti. Ko smo prišli v neko manjše mesto, smo imeli priliko videti tramvaj po posebne vrste. Vlekli so ga namreč konji. Ob njem pa smo kaj kmalu zapazili, kako dva mladeniča, stara kakih 15 do 17 let držita nekega duhovnika zvezanega in ga vlečeta za seboj v hrib. Bil je ves krvav in videti je bilo, da mu moči že pešajo in da se bo v kratkem zgrudil. Po tem smo takoj spoznali, da smo prišli v komunistično vas. Zato smo tudi svoje opravili. Najprej smo ustrelili ona dva mladeniča, ki sta sprva gotovo mislila, da bosta dobila od nas še kakšno pohvalo. No, pa saj eta jo... Nato smo po kratkem boju vas obkolili in jo zažgali. Potem pa naprej.

Križem po Španiji

»Kmalu so javili, da je sedaj naša pot proti Madridu, ker da komunistom že precej slabo gre, kajti precej jih je prestopilo na uporniško stran, precej pa je bilo tudi pobitih tako, da je bila prav za prav komunistična vojska precej oslabilena. Dne 23. julija smo bili že v Alcazarju. Marširali smo neprestano, le redko kdaj, če smo naleteli na kak manjši odpor, smo se malo zadržali. Prišli smo že kakšnih 100 km v bližino Madrida, tu pa je nenadoma prišlo povelje, da moramo nazaj v Seviljo. Toda že v Cordovi so nas zopet ustavili ter nam napovedali pohod proti Valenciji. Do Alcazarja smo se vozili z avtomobili, odhod pa peš nadaljevati pot proti morju, kjer leži Valencia. Bilo nas je tedaj skupaj kakih 450 mož, za štiri kompanije. Imeli smo tedaj v rokah vso Andaluzijo, to je vse južni del Španije. Malo pred Valencijo, to je v njenem predmestju smo naleteli na barikade. Veliki kupi vreč, napolnjenih s peskom so stali pred nami, izza njih pa so mogle puške in strojnece. Takoj smo spoznali, da tu ne bo kruha za nas. Zato smo odrinili najprej še v Murcijo, kjer se je pojavilo tudi precej komunistov. Ko smo napravili tu red, je prišlo povelje, da moramo za vsako ceno nazaj v Valencijo.

Srečanje s Slovenci

Le ena večja cesta je vodila v mesto in še ta je bila vsa za barikadami. Spoznali smo, da bo šlo morda bolje, če udarimo s severa. Tako smo od severne strani prišli v predmestje Valencianka. Bilo je to nekako okrog 1. avgusta. Mislili smo, da bomo naleteli na huji odpor, vendar pa v mestu niti navadnih ljudi ni bilo mnogo, prav tako pa tudi ne vojakov. Skoro vse je zbežalo, večina na ladje, ki so stalno čakale v pristanišču. Bile so povečini italijanske. Ko smo potrdili nekaj barikad, je mesto začelo naenkrat goreti na vseh koncih. Že smo prišli do gorečih hiš, ko je naenkrat začela gruča ljudi pomešanih z vojniki dvigati roke v znak predaje. Bilo jih je kakšnih 80 do 90. Kaj mislite, kdo je bil med temi ljudmi, ki so se vsi tresli, kaj bo sedaj. Spoznal sem jih takoj, da ne morejo biti daleč proč doma kakor jaz. Nekaj so kleli, pa tako nerodno po hrvaško, da sem jih takoj imel. Bili so to sami Slovenci, doma nekaj iz Ljubljane, dva menda iz Celja, eden iz Maribora, nekaj resničnih Hrvatov iz zagrebske okolice, pa še nekaj Prekmurcev. Ti so se tedaj držali v Valenciji in se izdajali za komuniste, ker so bili prepričani, da bodo zmagali. Gnali smo jih proti pristanišču, reveži pa so se kar vsi tresli, kaj bomo napravili z njimi. Med potjo sem spoznal nekega Novaka Franceta, Stjepana Radešića iz Zagreba ali tam nekeje iz okolice. Celu iz Fužin je bil eden, ki mi je povedal, da se piše Ivan Kranjc. Ta me je ves prestrašen prosil: »Nikar me ne ubijte, rad bi še videl očeta in mater.« Veste, da mu nisem hotel napraviti ničesar žalega. Bil je doma približno tam kot jaz, tudi njega je gnala v svet želja, da si v tujini poišče svojo srečo. Prišel je tudi iz francoske legije in se je v tem kritičnem času slučajno zadrževal v Valenciji. Če bi vedel, kakšen strah ga čaka tu, bi se je gotovo daleč na okoli izognil. Vendar sva se kar dobro pomenila, dva rojaka iz Dolenjskega v daljni Španiji. Pa še dva sta bila, ki sta mi posebno padla v oči, saj sta se rinila vedno bolj v ospredje. To je bil nek Šikar, ki se ni tako pisal, pač pa je bil doma iz Siške, ki mora tudi vsepovsod imeti svojega zastopnika. Še zadnji, čigar ime mi je ostalo v spominu, je bil med temi »komunisti« neki Smrkar iz Bučke, s katerim sem se tudi že prej poznal, ko sem bil še doma. Imel je malo pohabljen prst na roki. Zato sem mu tudi takoj verjel, od kod je doma in kdo je, čeprav se mi je sicer tam v Španiji malo drugačen zdel, kakor pa prej doma. Vendar pa ti ljudje, ki so prav za prav hodili isto pot, kakor jaz, niso tedaj risili na nič drugega, kaj se bo z njimi zgodilo, kajti zavedali so se, da so ga le malo pomolili in da niso imeli pravega nosu, ko so se začeli iz same politike šteti za komuniste, čeprav v resnici niso bili nikoli. Mislili so, da jih v teh razmerah tudi ta »firma« reši.

»Eno od prvih vprašanj, ki so mi ga vsi v strahu stali, je bilo: »Kaj boste pa naredili z nami?« »Vse vas bomo postrelili, sem jim odgovoril rezko, čeprav sem mislil le za šalo. Človek postane v takem primeru res kar malo hudomušen. Vendar so me kmalu »pogrnali«, da ne mislim tako resno. Kar videl sem kako jim je odleglo. Malo smo jih seveda morali pretepsati, nato pa smo jih izpustili, da so jo popihali na ladjo. Kam so odšli ne vem, morda tudi niso več tako daleč od doma. »Nikdar ne bom pozabil, kakšni so bili prizori v Valenciji, predmestju Valencije, kjer je padlo na stotine žrtv. Trupa so ležala vseprek, v vseh mogočih legah, vse je bilo okrvavljeno, ulice, zidovi itd., vse je smrdelo po krvi in dimu, v smrtnih mukah pa so se še zvižali ranjenci, ki jim tudi preteča smrt ni spremenila mišljenja. Komunisti so vpili še z zadnjimi močmi: »Živio komunizem, živio Stalin«, uporniki pa: »Arriba Espana!«

Redne vladne čete so se začele umikati proti severu, proti Madridu, mi pa smo po kratkem zažigavanju v Valenciji odrinili za njimi. Vendar smo krenili najprej proti Parceloni, kamor so nas poklicali na pomoč. Martinez je imel tam precej nezanesljive vojske tako, da so mu neprestano uhajali in prestopali na vladno stran. Zato je poklical nas. Prišli smo do Ramla de Flore in smo na tem mestu dospeli zopet enkrat k morju. Naša morarica nam je prav dobro pomagala. Tu smo tudi izvedeli, da je pred kratkim ubili našega pristaša kneza Hajma I. Odrzeli so mu glavo in jo nataknili na kandelaber. Pomagati mu nismo mogli več, zato smo se pa drugače masčevali...

Grozodejstva v cerkvi v Pamploni

Ko smo očistili to deželo daleč naokoli, je naenkrat prišlo povelje, da moramo na pomoč v Pamplono. Na komuniste smo tam naleteli ravno, ko so požigali krasno katedralo, v njej pa so imeli zvezanega župnika, ki naj bi umrl pod ruševinami cerkve. Komunisti nas sprva niso kar nič poznali in tudi niso slutili nikakršne nevarnosti. Ko pa so začeli nad ljudstvom, ki ga je bilo zbranega mnogo v cerkvi precej pa tudi zunaj pred njo, ravnavati preveč po nečloveško, se je začelo klanje in streljanje na debelo. Udarili smo po komunistih in jih večinoma vse pobili precej ljudi z duhovnikom vred pa smo še pravočasno rešili. On nas ni smatral sprva za rešitelje in je klical, ko je videl, da so prej komunisti oskrnili vso cerkev ter pometali kipe raz oltarjev: »Zakaj ne pustite pri miru božjih stvari? Ubite rajši mene, a cerkev pustite pri miru!« Toda komunisti so mu z vidnim sovraštvom in smehom na licu dejali: »Ne boj se, najprej oltarje, nato pa prideš tudi ti na vrsto!« Ta načrt se jim pa, kakor rečeno ni posrečil!

11 tisoč Arabcev poseže v boje

»Počitka nam niso dovolili mnogo. Že je prišlo povelje: Naprej v Radajolu! Na poti nismo imeli nobenih hujiških prask, v Radajolu pa smo prišli nepoznano. Našli smo strašno razdejano, sami mrličji in razvaline. Kri je tekla po ulicah kar v potokih, ničesar ni bilo več mogoče rešiti. Za vsak primer smo tukaj pustili nekaj vojakov. Mi pa smo morali spet nazaj na jug. V Granadi je zagorel ogenj upora ponovno. Komunisti so si bili v času naše odsotnosti zgradili kar zidane barikade. To da te barikade, na katere smo bili že navajeni, niso mogle zaustaviti našega zmagovitga pohoda. Legionarji je opravil svojo dolžnost kakor vedno. General Franco je dal povelje, da počakamo v Granadi, dokler ne pripelje svojih črnih ljudi iz Afrike. Le nekaj dni smo morali čakati, da so naše mesto napolnili oddelki Arabcev, ki jih je prišlo kakih 11 tisoč. Pri Malagi so stopili na evropska tla.

»San Sebastian, ki leži na severnem koncu Španije ob morju, je bil tedaj v rokah vladnih čet.

Celjske novice

Celje, 25. avgusta.

Otrok ponesrečil pri igranju. V nedeljo se je okrog 6 zvečer igral šestletni sin zidarskega pomočnika Irner Ivan v Radmirju pri Ljubnem na plotu. Fant je pa med igranjem padel s plotu in si zlomil desno roko v podlehutu.

Sadje kraje. Zadnje dni se je zgodilo skoraj redno vsako noč, da so neznanzi tatovi iz vrlov v Zavodni tik ob banovinski cesti, ki je dobro razsvetljena, kradli posameznim posestnikom hrushke in drugo sadje, ki sedaj ravno dozoreva. Prizadeti posestniki trpijo zaradi tega obično škodo.

Professor Brodar, znani raziskovalec naših paleolitiskih postaj, odpotuje konec meseca na Dunaj, kjer se bo udeležil 3. mednarodnega kongresa raziskovalcev kvarter (ledene dobe). V prazgodovinsko-antropološkem jamskem odseku bo profesor Brodar predaval o Potočki zijalki, najvišji mlajše paleolitiski postaji v Alpah. — Navedeni kongres bo trajal od 1. septembra do 5. septembra, nato slede ekskurzije v različne avstrijske paleolitiko ali geološko zanimive postojanke. Professor Brodar je dobil tudi povabilo, da bi se udeležil 12. kongresa prahistorikov, ki bo od 13. do 20. septembra v Toulousu.

Šahovska olimpijada

Jugoslavija na drugem mestu!

München, 25. avg. Po trinatrem kolu šahovske olimpijade v Münchenu je stanje sledeče: 1. Poljska 68 (5), 2. Jugoslavija 66,5 (2), Madjarska 66,5, Nemčija 66 (3), Avstrija 62,5 (1), Letonska 62,5 (3), Čehoslovaška 61 (3), Danska 56 (3), itd.

V splošni bolnišnici 18.850 bolnikov

Ljubljana, 26. avgusta.

Do danes popoldne je število bolnikov v letošnjem letu naraslo že na 18.850. Velikansko število, ki v prejšnjih letih ni bilo doseženo niti celo leto. Naval bolnikov kljub poletju neprestano traja. Vsi oddelki so popolnoma zasedeni. Velike težave dela upravi in zdravnikom izolirni oddelki, ki je do zadnjega kotečka prenatrpan in morajo bolniki spat skupaj po 3 na dveh posteljah. Med otroci razsaja sedaj zlasti davica. Nekateri kraji na deželi zaznamujejo prav mnogo slučajev. Pričakovati je, da se bo vendar le uresničila akcija za razširjenje bolnišnice in da bodo pričeli v najkrajšem času s prvimi deli.

Bil je ena najvažnejših postojank. Zato je general Franco smatral, da je treba poslati tjakaj večino teh Arabcev, ki so takoj stopili v boj. Mi pa smo ostali ob generalu Francu in smo se pripravljali za pohod nad Madrid.

Nad Madrid

Prodirati smo začeli proti severu. Na prvi resen odpor smo zadeli v Toledu, kjer so naenkrat stale pred nami visoke barikade, iz katerih so mogle puške. Dva dni smo se krvavo borili, ponosni pa stalno držali straže. Po srditih bojih smo pobili vse komuniste, iz nekega samostana pa rešili okoli 50 usmiljenih sester, nad katerimi so komunisti uganjali vsa mogoča grozodejstva. Tedaj smo imeli v rokah že 37 španskih provinc.

»Pot na Madrid nam je bila preveč zaprta in bi padlo preveč žrtv, če bi hoteli z glavno cesto zid. Zato smo odrinili spet nazaj proti vzhodu, kjer smo prav za prav sploh začeli okušati vse sladkosti krvave morije. V Alcazarju smo se nekoliko odpotili in se nanovo oborožili z vsem orožjem. Dobili smo tudi novo municijo in strojne puške, ki so bile nemškega in italijanskega izvora. Bile so to take, kakršnih še nismo imeli v svojih rokah. 400 strelav na minuto smo iz njih poslali na sovražnika.

»Blizali so se nam najtežji dnevi. Nad Madrid! Vedeli smo, da tu ne bo samo nekaj barikad, nato pa prosta pot, temveč, da se bomo morali udariti na življenje in smrt. Vendar nam je spetoma vstajala srčnost. Ko smo dosegli Lilli, ki je le še dobrih sto kilometrov oddaljena od Madrida, in smo tam morali prenočiti, se me je nenadno polastilo domotožje. — Že 11 let nisem videl svojega doma in svoje Slovenije. Padla mi je v glavo trezna misel, zakaj neki bi se jaz moral boriti za tuje ljudi in tuje koristi. Zmagala je pamet — ponoči 11. avgusta sem snel fašistični znak in jo potegnil naravnost proti Madridu. Zeleznica ni vozila, zato sem se moral voziti z avtomobili.

Beg domov

»Še istega dne zvečer sem se znašel pred vrati Madrida. S srditim pogledom me je nenadoma ustavila ženska postava s puško in nasajenim bajonetom v rokah. Enajst let sem preстал vse hudo in najhujše, a za življenje me nikoli tako zaskrbelo, kakor ob nastopu te rdeče Amaconke. Oborožen sem bil tudi jaz do zob, ali dvigniti sem moral roke in se proglasiti za rdečega. Šele tedaj mi je dovolila vstop v mesto. Oborožen sem korakal po mestu. Prva moja pot me je vodila na jugoslovansko poslanstvo. Pod sem hotel dobili potrebne dokumente, da se vrnem v domovino. Orožniki, ki so tam stražili, so me rotili, naj nikar ne grem tja, češ, da me bodo ubili miličniki. Ravno ubili me niso, vendar so me naglani, seveda brez dokumentov. Preostajalo mi ni drugega, kakor da si pomagam sam. Mahnil sem jo kar proti Valenciji, vse z avtomobilom. Spetoma sem moral paziti na ljudi, ki sem jih srečaval, in temu primerno menjaval svoje znake: nekaj časa sem bil upornik, nato pa spet »rdeč«. V Valenciji so me rdeči zgrabili, pa sem se jim srečno izvil. Pot od Valencije do Barcelone je bila kratka, potoval sem z avtomobilom. V vseh teh krajih, kjer sem se vozil, ni bilo nikjer opaziti rdečih. Vse prebivalstvo izven mest je bilo to na strani upornikov. Iz Barcelone sem krenil naravnost proti francoski meji. Vse orožje sem odvrnil, le en revolver je bil moj potni tovariš.

Na dan Velikega Šnarna sem bil že v Franciji. V Marsellu bi bil kmalu padel v past, spoznal me je neki kaplar tajske legije. Ustavil me je na cesti: »Poznam te, Heinrich Hengelsmann!« Tako je bilo namreč moje ime v tujski legiji. Sreča me je spremljala, tudi temu sem se izmuznil. S parnikom »Ivan« sem odplul v domovino. Dne 20. avgusta sem bil že v Splitu.

Tako nam je za preprosti legionarji in nemirni popotnik pripovedoval o španski državljanski vojni. Vmes nam je tudi povedal, da je bil tri tedne v Abesiniji, kamor so jih poslali na pomoč negušu. Bilo je to marca. Tri tedne so se borili na abesinski strani, ker jih pa neguš ni mogel več dobro plačati, so jo odrinili spet nazaj v Maroko. Pri tem nam je mož tako točno opisoval svojo pot iz Belgijskega Konga skozi Sudan v Abesinijo, da se nismo mogli ubraniti utisa resničnosti njegovega pripovedovanja.

Ljubljana danes

Koledar

Danes, sredo, 26. avgusta; Cifirin.
Jutri, četrtek, 27. avgusta; Jožef Kal.

Nočno službo imajo lekarne: dr. Piccoli, Tyrseva cesta 6; mr. Hočevar, Celovška cesta 62 in mr. Gartus, Moste.

Vpisovanje v enoletno privatno trgovsko šolo, znani »Christoflov učni zavod«, Ljubljana, Domo-branska 15, dnevno osebno in pismeno. Mesečna šolnina 120 Din. Zahtevajte ilustrirano brezplačno šolska poročila. Toplo priporočamo!

Na ljudskih solah v dravski banovini se prične šolsko leto z naknadnim vpisovanjem učencev in učenk v torek dne 1. septembra; v sredo dne 2. septembra je šolska sveta maša in v četrtek dne 3. septembra začetek rednega pouka.

V soboto dne 5. septembra naj se praznuje po vseh narodnih solah rojstni dan Njegovga Velicanstva kralja Petra II. in to z zahvalno službo božjo in s primerno proslavo v šolskih prostorih. Po končani proslavi se odpuščajo učenci domov, ker je ta dan pouka prost.

Učiteljsku, ki poučuje na obrtnih in trgovskih nadaljevalnih solah. V smislu sklepa letošnje banovinske skupščine vabi sekcija JUU za dravsko banovino na razgovor vse učiteljske, ki poučuje na strokovnih nadaljevalnih solah. Razgovor se bo vršil v soboto dne 29. avgusta ob 10 v prostorih sekcije JUU v Ljubljani, Franciskanska ulica 6. Dnevni red: Uredba in pravilnik o strokovnih nadaljevalnih solah.

Pevski zbor Glasbene Matice ima v četrtek dne 27. t. m. točno ob 20 važen setenak, vajo in razgovor vsega članstva. Nova koncertna sezona se prične v torek 1. septembra ob 20 s pevsko vajo vsega mešanega zbora. Vpis novih članov bo letos izjemoma šele v začetku oktobra. — Odbor.

Zaključek celoletne šole na banovinski kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu se vrši dne 29. avgusta 1936 ob 9. Starši in interesi vlijudno vabljeni.

Radio

Programi Radio Ljubljana

Sreda, 26. avgusta: 12.00 Klavirski koncert lahke glasbe (plošče) 12.45 Poročila, vremenska napoved 13.00 Napoved časa, spored, obvestila 13.15 Vse mogoče, kar kdo hoče (plošče po želji) 19.00 Napoved časa, vremenska napoved, poročila, spored, obvestila 19.30 Nacionalna ura: Bosanska muslimanka (Humo, knjiž., prenos iz Beograda) 19.50 Mladinska ura: Jadralno letalstvo (g. prof. Andrej Leopold) 20.10 Tujski promet na Jadranu v zvezi s Slovenijo (g. dr. Marn, predsednik tujskega prometa) 20.30 Pesniški ples in zabavo — Pevski jazz-kvartet iz Trbovelj 21.10 Koncert Radio orkestra 22.00 Napoved časa, vremenska napoved, poročila, spored 22.30 Koncert Radio orkestra.

Drugi programi

SREDA, 26. avgusta, Beograd 1: 19.05 Prenos iz Salzburga: Verdi: Falstaff, opera 22.00 Narodne pesmi poje Dobrica Gvozdenović — Beograd 11: Noč na Jadranu (predava Sibe Mihelič) 23.15 Belgrajske noči (glasbena reportaža) — Zagreb: 20.00 Koncert na ploščah 22.15 Plesna glasba — Dunaj: 19.30 Koncert Radio orkestra in solistov 22.05 Prenos iz Salzburga: Koncert Mozartove orkestra 23.15 Revelski pojeje (plošče) 23.30 Mozartova muzika — Prag: 20.10 Popularni koncert 31.00 Mozartova serena — Brno: 20.10 Plesna glasba — Varšava: 21.15 Koncert — Budimpešta: 22.15 Glasbena muzika 23.00 Koncert Radio orkestra — Rim: 20.30 Simfonični in vokalni koncert — Milano: 20.40 Folkloristični koncert 21.50 Laha glasba 22.15 Plesna muzika — Berlin: 20.45 Plesni glasbeni program — München: 19.00 Komorna glasba, koncert solistov 20.45 Literarni glasbeni večer 22.30 Braziljska narodna muzika (plošče) 23.00 Orgeleski koncert — Köln: 20.45 Prenos koncerta iz Saarbrückena 22.30 Laha glasba in glasba za ples — Königsberg: 19.10 Radio-igra 20.45 Weber: Abu Hassan, opera — Hamburg: 20.45 Leoncavallo: Bajacoco, opera.

Smrt najstarejšega ljubljanskega gasilca

Ljubljana, 26. avgusta.

Trdna in poštena gasilska korenina, pravi junak sv. Florijana Jože Lapajnar je za vedno zatisnil trdne oči na svojem domu v Dobroliovi ulici št. 28. Pred kakimi šestimi tedni je zadela poprej še čilega in vzravnaneža moža možganska kap. Sprva je kljub visoki starosti zmagal prve napade kapi, toda polagoma je slabel. Do boleznja ga je vsak ljubljčan lahko opazoval, kako je v spremstvu svoje gde, hčerke, uradnice pri apelacijskem sodišču korakal po ulicah in se zanimal za vsakdanje mestno vrvenje. Rad se je pohvalil, da se kljub visoki starosti počuti telesno še krepkega in zdravega.

Z Jožetom Lapajnarjem je združena in pisana prva zgodovina našega, ne samo ljubljanskega, temveč tudi slovenskega gasilstva. Ni stal med prednjimi boritelji gasilske visoke ideje, toda krepko je pomagal kopati brazde za sedaj tako močeno gasilsko organizacijo v Sloveniji. Vsi slovenski gasilci so ga spoštovali. Pa tudi gasilci na Češkem in Poljskem so mu stiskali bratsko roko. Spoštovan pa je bil pokojnik tudi po drugih mestih in krajih v širni domovini.

Jože Lapajnar je bil pred 79. leti rojen v Kamni gorici. Prav letos je dopolnil 80. leto. Kot mlad deček je s culico priromal v Ljubljano in stopil pri takrat slovečem mizarskem mojstru Doberletu za mizarskega vajenca. Mojstru je potem ostal zvest pomočnik. Preromal pa je po takratnih običajih dokaj sveta. Vrnivši se v Ljubljano, je kmalu stopil v vrste gasilskega prostovoljnega društva, ki mu je kot prvi poveljeval prav njegov mojster Doberlet. Pokojnik je 57 let aktivno in vneto deloval med gasilci.

Pri mnogih požarnih katastrofah je tvegaval svoje življenje. Naj omenimo le velikanski požar, ki je 1. 1887. upepelil takratno staro gledališče, stoječe na Kongresnem trgu. Bil je med prvimi gasilci. Požrtvovalno pa je sodeloval pri drugih večjih požarih, kakor pri požaru papirnice v Medvodah, smodnišnice v Kamniku pred vojno, velike tovarne na Fuzinah. Med vojno 1. 1917. je nastala strahovita eksplozija smodnišnice na ljubljanskem polju. Noč in dan je bil tu na svojem mestu kot gasilec, da se splozija ni nadaljevala. Ob vojni z Italijo je pohitel že kot starejši mož gasit sončno Gorico. Lepa poteza njegovega značaja se pač odraža v udanosti do gasilske ideje. Bodi pokojniku ohranjen časten spomin. Pogreb pok. Jožeta Lapajnarja bo danes ob 17. izpred hiše žalosti, Dobroliova ulica 28 na pokopališče k Sv. Križu.

Smrtna nesreča

Celje, 25. avgusta.

V nedeljo okrog 5 popoldne je 53 letni posestnik Viher Martin iz Sentjanja pri Velenju doma gibal slive. Zlezel je tudi na drevo in ga tresel. Med delom se mu je na odlomila veja na drevesu. Viher je padel 3 m globoko in si zlomil tilnik. Viherja so pripeljali v celjsko bolnišnico, kjer je pa danes ob 9 popoldne umrl.

Posredovalec služb obsojen na 4 mesece strogega zapora

Ljubljana, 26. avgusta.

Kakor smo že včeraj krako omenili, se je včeraj vršila pred malim senatom razprava proti Lojzetu Grčarju, obtoženemu zločinstva obrtnice prevare v 10 slučajih. Lojze Grčar, suhe postave, elegantno oblečen, je preстал svetovno vojno. Pred sodniki se je tresel, z desno roko je neprestano nihal, kakor da je živčno bolan. To bolezen da si je po njegovem zatrdilu nakopal v svetovni vojni, ko je bil v glavo udarjen. Sodniki malega senata pa mu niso verjeli, kajti Lojze je drugače znan kot spreten risar in je celo narisal dva zemljevida Abesinije, enega z vsem gorovjem, kar je za risarja, ki mu desna roka odreka, pač težavno in nerazumljivo delo.

Mali senat so tvorili s. o. s. g. Fran Kovač kot predsednik, a kot sosodnika gg. Ivan Brelji in Javoršek. Javno obtožbo je zastopal državni tožilec dr. Julij Fellahar, obtoženca pa je branil dr. Leskovec.

Lojze je odgovarjal za posamezne slučaje

Predsednik obtožencu: »Imate že prakso pri sodišču. Lahko se zagovarjate, kakor hočete. Boljše za vas, da resnico govorite.« Obtoženec: »Vi, sodiki senat! Pojdimo po vrstili!« In predsednik je nato zasliševal obtoženca po vrstnem redu. »Od Golobiewski Ane ste si izposodili risalno orodje, vredno 320 Din. Ga niste vrnili?« »Orodje sva samo zamenjala. Jaz sem ji dal svojega, ona njega. Vrne naj mi ona moje, jaz pa nje!« Predsednik dalje: »Ana Smrekarjeva vam je dala 28 in 37 Din, ko ste ji obljubili, da boste njej preskrbeli službo postrežnice pri mestnem muzeju, možu pa na železnici.« Obtoženec: »Vrnili sem ji denar. Bila je huda. Tretji Završkovi sem hotel dati za klobase 7 Din, pa ni imela drobiža. Tako sem dolžan ostal in na dolg pozabil.« Predsednik: »Janeževa je dala 90 Din, ko ste obljubili, da ji njeni sestri preskrbite službo v mestnem muzeju.« Obtoženec se je tu skliceval, da bi službo dobila, ker je imel dobre zveze na magistratu in je napravil tudi prošnjo na magistrat. Baje je pomagal pri

urejevanju »Kronike«. Peto žrtve je pripravil ob 420 Din in njeno znanko ob 90 Din. Za Anico Gračnerjevo je vodil neko pravdo na okrajnem sodišču, kajti Lojze je nastopil tudi kot zakoniti advokat in pisec. Drugim žrtvam je proti nagradi ali po njegovem posojilu 20 do 85 Din zatrjeval, da jim preskrbi službo na banovini, na policiji in pri podjetju inž. Dedeku. Rozi Račnikovi je izmamil 25 Din za službo postrežnice pri Pokojninskem zavodu. Obtoženec je pripomnil: »Dvakrat sem šel k predsedniku PZ. Ni ga bilo 14 doma.« Sestavljal je za malenkosten honorar tudi ljubdana pisma zaljubljenecem.

Obtoženec je druge žrtve vodil za nos tako, da jim je kazal, da ima dobre zveze z notranjim ministrom in jim je kazal celo neko pismo. Vse to pa je bila le preteza.

Brezprimerna netaktnost

Zaslišane so bile nato nekatere žrtve kot priče, ki so povedale, da se obtoženec poprej ni tako tresel. Prav drastično je opisala obtoženčev nastop priča Ana Smrekarjeva. Dala mu je, da bi posredoval za možovo službo na železnici in za njo v mestnem muzeju skupaj 67 Din. Hotel pa je od nje še več denarja, ker da rabi za stroške pri notranjem ministru. Pisal ji je celo pismo te-le vsebine:

»Čujte! Brezprimerna je vaša netaktnost! Izročite prijatelju še 30 Din, drugače bo za vas stvar brezpredmetna. Ali se hočete norčevati z menoj in odločilnimi faktori? Nehvaležno delo je iskati kruha za druge ljudi!«

Obtoženec je bil zaradi goljufije že večkrat kaznovan, skupaj na 24 mesecev. Državni tožilec je pripomnil: »Obtoženec je notoričen prevarant. Med najubožnejšimi išče svoje žrtve. Zakaj se ne spravi na kapitaliste? Branilec je kratko utemeljil, da spadajo 3 slučaji po dejanskem stanu bolj pred civilno sodišče.

Lojze Grčar je bil obsojen zaradi zločina prevare obrtno v 7 slučajih na 4 mesece strogega zapora in v izgubo častnih državljanskih pravic az 3 leta. V kazen se mu všteje zapor od 15. junija naprej. V 3 slučajih pa je bil opravičen od obtožbe.

Pogajanja za novo kolektivno pogodbo med rudarji in TPD:

Tudi rudar bodi človek!

Ljubljana, 26. avgusta.

V palači Trboveljske premogokopne družbe so se danes dopoldne ob 10 začela pogajanja o novi kolektivni pogodbi med rudarji in TPD, ker so delavske organizacije 1. avgusta odpovedale dosedanje kolektivno pogodbo. Konferenco je otvoril in ji predseduje rudarski glavar ing. Močnik, za Trboveljsko premogokopno družbo so navzoči generalni direktor ing. Skubic z ravnatelji, delavstvo zastopajo pokrajinski in krajevni načelniki II. rudarske skupine in zastopniki strokovnih organizacij: za JSZ Rozman Jožko in Kriznik Filip, za NSZ Bucar Vekoslav in Struc Jakob, za ZRJ Arh Jurij in za II. rudarsko skupino načelnik Pliberšek. Banskou upravo je zatopal višji uradnik socialnega oddelka.

1. avgusta so delavske organizacije bile prisiljene odpovedati kolektivno pogodbo s TPD, ker z daleka ni odgovarjala več času, niti ne delavskim zahtevkom. Na drugi strani pa so se ponovno dogajali primeri, da je TPD kršila kolektivno pogodbo povsem nepravično. Zato je izbruhnila stavka v Hrastniku. Ko je TPD tudi izredno skrbila število delavskih dni v mesecu, je delavstvo zašlo v nevdružne razmere. Nova kolektivna pogodba, katero predlagajo delavske organizacije, se je v prvi vrsti ozirala na zboljšanje med akordistov, ki jih je v vseh revirjih TPD preko 3000.

All poznate eno največjih naravnih ugank na slovenski zemlji?

Cerkniško jezero usiha

Cerknica, 25. avgusta.

Prav za prav ta naslov ni več točen. Cerkniško jezero je usihalo vse do zadnjega, toda zadnji dež je s hudimi nalivi usihanje ustavil, tako da se je prava cerkniška »sezona« zavlekla skoraj do jeseni. Seveda, če ne pride še kaj bujšeja.

Zaradi spomladanskega velikega deževja se je ta čudoviti naravni prizor namesto junija začel avgusta. Seta tedaj se je voda »pretrgala«, kakor pravi temu pojavu prastari ljudski izraz. Voda se pretrga tedaj, kadar pade gladina širokega jezera tako nizko, da se po jezeru pokažejo suha mesta, bregovi strug in vzpetine. Voda se potem razdeli na posamezna okrožja, katerih je v jezeru na desetine. V teh okrožjih, ki imajo že od pamtiveka svojevrstna imena: Rešetlo, Vodonos, Levišča, Gubno, Bubnarca — leže večji in majhni požiralniki v globokih jamah. Do njih teče ena manjša struga, včasih pa tudi več. Te dovajajo jami in požiralniki kom vodo iz vsega okrožja, ki je nagnjeno proti tej jami. Požiralniki, luknje v blatnem dnu, kjer so tu pa tam tudi skale, vodo sesajo vase. Nekateri dalj časa, drugi hitreje.

Kadar odteče iz katerega okrožja v požiralnik toliko vode, da se da preračunati, kdaj bo približno požrla vso vodo, tedaj pravijo ribiči z Jezera in od druge, da

jama požira

Kako to ljudje določijo in vedo?

S tem je tako, kakor z vso ljudsko modrostjo pri našem kmečkem ljudstvu. Čudni naravni pojavi, sredi katerih žive prebivalci Cerkniške kotline, njihova gospodarska navezanost na usihanje in naraščanje jezera, stoletna tradicija — vse to je v naših ljudeh tam doli razvilo silno oster čut za opazovanje, kateremu ne uide najmanjša sprememba v jezeru in v njegovi okolici. Nevešče tujce, skrije, ki se gre danes popoldne še na jezero kopat, ne bo nikdar mogel slutiti, da se bo ta strnjena ravan že jutri pretrgala in da se bodo iz nje pokazali blatni otoki, v malem podobni vzljahnje zemlji tedaj, ko je usihal vesoljni potop.

Jezero pa vedo natanko povedati, dokler se bo še držala voda, kako dolgo bo še, da usahne prva jama, vedo tudi v dneh jesenskega deževja, kdaj bo pridrla izpod zemlje voda in zalila vseh tih šestindvajset kvadratnih kilometrov zelene in rjave ravni v vznožju črnega gozda.

Voda se trga, pravice rasto

Trenutek, ko se voda pretrga, je še danes, še bolj pa je bil vose časa važen za ljudi z Jezera. Jezero je že od nekdaj zasebna last. Iz rok ogledskih patriarhov je prešlo v meniške, potem v tuje Windischgrätzove in graščaške roke. Ti je-

zerski gospodje so imeli ves čas, ko je jezero stalo, izključno pravico do rib v jezeru. Ribe so bile že od nekdaj — in so še danes — privilegij vladajočih ali pa vsaj bogatih krogov.

Toda svoje čase, ko jezero ni usihalo tudi po pet let, so se ribe silovito namnožile, tako da bi noben, ne duhovski ne posveten gospod ne vedel kam z njimi. Dokler je voda stala čez in čez, je bil ribolov zabava, šport, razvedrilo, nekaj rečimo, kar je »nobel«. Do tedaj ni smel je v starih časih loviti rib nihče razen graščinskih ribiči.

Toda ko se voda pretrga in začno jame požirati, se po strugah in jamah začne ribolov, ki je lov samo v toliko, v kolikor čuti človek veselje, ko zagradi večjo ali manjšo, bolj ali manj plemenito vodno žival. Sicer pa je to čisto navadno pobiranje rib in tudi ljudje pravijo, da gredo ribe »pobirate«. Seveda si ni treba predstavljati, da leže ribe tako po suhem, kakor kamen po cesti. Ribja beži za vodo in z njo dokler more; kar rib obleži, jih obleži v požiralniku, če so prevelike, da bi šle pod zemljo.

Zaradi tega so že v pradedni jezerski gospodje dovolili ljudem, da smejo takoj, ko se voda pretrga, ribe pobirati. To se pravi, od tega trenutka dalje jih je smel in jih sme z roko loviti vsakdo, kdor je tako pogumen, da si upa ribo prijeti in da si upa do kolen in čez v blatno, gosto vodo, iz katere je videti samo tu in tam rastlinsko zeleni hrbet stegnjene ščke.

Prebivalci iz vasi Jezero pa imajo tudi že od pamtiveka stare pravice, da smejo edini loviti ta čas ribe tudi s saki. Sak — saj veste, to je vreča iz mreže, na lesenem okvirju in okvir na držaju. S to človek vleče po tleh struge in ribe mu lete vanjo ali pa tudi ne, če jih ni volja. Z mrežo, katero napne čez vso strugo, pa sme loviti samo lastnikov ribiči.

Stare pravice v boju z modernimi časi

Stare pravice, kolikor jih je, so prav za prav še edino, kar imajo ljudje ob jezeru iz starih časov. Vsi drugi spomini — blagostanje, dobro življenje, vznemirjenost in tovarnikov — so se že razblinili v nič. Ni čuda, da se jih ljudje drže z vso silo.

Pravica do ribolova, ko se voda pretrga, je stara kakor jezero. Vrh tega je zapisana celo v starih urbarjih. Toda kljub temu so je zadnje čase lastniki in najemniki ribolova skušali kar dejansko razveljaviti. Proglasili so to staro pravico — čisto preprosto — za tatvino, ki ji je treba narediti z orožniki konec. To je bilo predvsem tiste čase, ko je bilo v Sloveniji močno stremiljenje, da vse ribolov v naših vodah polagoma preide v ene roke. Takrat smo prevladali Jezera in drugi bili

Maribor

Vpisovanje v novo obrtno šolo železniške delavnice. Pri delavnici državnih železnic v Mariboru se je letos ustanovila obrtna šola, v katero se bo sprejelo 40 učencev in sicer 32 ključavničarskih, 7 kovinostrugarskih in 1 tapetniški. Obrtna šola traja 4 leta. Na koncu dobijo učenci spričevalo ter pismo, da so napravili izpit za pomočnika. Stopnja železniške obrtnice šole je enaka 4 razredom srednje šole z malo maturo. Za časa šolanja dobivajo učenci plačo in sicer v I. in II. letu 12 Din, v III. 14 Din, v IV. pa 16 Din za vsak delovni dan. Prošnje za sprejem v šolo morajo kandidati osebno predložiti vodstvu delavnice do najkasneje 1. septembra.

Mati odločila otroka. V banovinski stanovanjski hiši v Strossmajerjevi ulici je odločila neka nepoznana ženska, ki je berčala, pred stanovanjem v III. nadstropju svoje dve in pol leti starega otroka ter pobežala. Jokajočega otroka so našli stanovalci ter ga potom policije oddali v mestni mladinski dom. Za materjo pozvedujejo.

Zanimanje za kolektivno pogodbo. Med mariborskimi tekstilnim delavstvom vlada izredno zanimanje za rezultat pogajanj o kolektivni pogodbi, ki se bodo vršila na inicijativno banske uprave v petek 28. t. m. v Ljubljani. Če bi se pogajanja izjavila, je računati pri nekaterih mariborskih podjetjih z meznim gibanjem, kar bi bilo za tovarne neprijetno, ker so prav sedaj zelo zaposlene z naročili.

Zgradba novega fiskarniškega poslopja. Mariborska fiskarna je kupila bivši Scherbaumov mliv v Kopaljski ulici, katerega je nameravala preurediti v fiskarniške prostore. Pokazalo se je pa, da bi bila preureditev predraga ter se je sedaj fiskarna odločila, da ves objekt podre ter zgradi novo trinadstropno stavbo na istem prostoru. S podiranjem mlina so že pričeli.

Palaca s 23 stanovanji. Velik stanovanjski objekt je začel graditi g. Abt, lastnik znane eksportske trgovine za perutnino, na vogalu Maistrove in Cankarjeve ulice. Obstoja bo iz dveh trinadstropnih stanovanjskih hiš ter bo imel skupno 23 stanovanj. Stavbišče za hišo je bilo eno najdražjih v Mariboru ter je stalo 250 000 Din.

Moderno asfaltiranje Maribora

Maribor, 25. avgusta.

Včeraj se je pojavil na mariborskih ulicah čuden nestor: stroj, kakor velika lokomobila, vlekel ga je pa po ulicah traktor. Iz visokega dimnika se je valil dim, pred kotlom pa se je vrtil z veliko naglico bencinski motor ter sukal kotel okrog podolžne osi. Ta nenavaden stroj je nov motorni kotel za kuhanje asfalta, katerega si je pretekli mesec nabavila mestna občina ter ga je včeraj prvič preizkusila v Tomšičevem dvorednu pri asfaltiranju hodnikov pred vilami. Preizkušnja je izpadla v največje zadovoljstvo, le enkrat se je asfaltna zmes v kotlu »prismodila«, ker kurjač še ni bil čisto več pravim temperaturam. Pri drugem polnjenju kotla pa se je že boljše posrečilo. Prednosti novega stroja so bile že pri prvem poskusu očitne. V kotlu se skuha naenkrat za 75 kv. metrov površine asfaltna zmes. Za toliko površino je bilo potrebnih pet dosedanjih kotlov. Mešanje zmesi med segrevanjem se vrši popolnoma avtomatično z motorjem, prav tako izpraznjenje kotla. Vsa ta opravila so bila dosedaj zelo naporna in počasna. Glavno pa je, da bo asfaltiranje s motornim strojem mnogo cenejše, kakor z dosedanjim načinom. Dokler je mestna občina oddajala asfaltiranje še zasebnim tvežkam, je stal kv. meter asfalta 50 Din. Potem je začela vršiti ta dela v lastni režiji ter se je pocenil meter na 40 Din, s pomočjo novega stroja pa se bo znižala cena na 30 Din. To pocenitev bodo zlasti pozdravili mariborski hišni posestniki, ki morajo plačati asfaltiranje trotuarjev. Tudi bo asfaltiranje znatno hitrejšo, ker bo mogoče na dan napraviti 200 kv. metrov asfaltnega tlaka, ko pa bo gradbeni urad izvežbal še več delavcev, bo mogoče to površino še podvojiti, tako da bo v enem dnevu položeni 400 kv. m. To bo potrebno, ker namerava mestna občina temeljito prenoviti vse slabe trotuarje. Na zadnji seji MP se je sklenilo, da se prenovi 10.000 kv. m trotuarjev. Od tega bodo letos prenovili kakih 4000 kv. metrov v mestnem središču, za kar so finančna sredstva že zagotovljena. Še eno prednost ima novi stroj: stal je samo 53.000 Din ter se bo ta izdatek občini gotovo kmalu amortiziral.

hude boje z najemniki, s trotni, ki bi bili radi najemniki in lastniki vsega, ter s. sodnijo. Bilo je ogorčeno, divje in so grozili včasih kar spopadi. Ni šlo toliko za ribe, šlo je za pravico — ljudje bi bili stisli nekaj rib pustili v božjem imenu, toda pravice niso hoteli. To so Kraševci, vrstniki hlapca Jerneja...

Nazadnje je prišlo, kakor je moralo biti: pravice so zmagale in ostale in zdaj spet lovi po jamah in strugah staro in mlado, kar leze in gre...

Kar se tiče pravice glede košnje v stislih predelih jezera, kjer rase kravina, ostrja jezerska trava, ki daje letno tisoče in tisoče voz stelje, so urejene že od konca vojne sem in jih nihče ne skuša več osporavati. Tam leto za letom in tudi zdaj poje kosa v visoki travi po skoraj nepregledni razbeljeni ravni, ki jo križajo po dolgem in počez ozke in široke struge, kjer mladim divjim racam dorasta perje za jesenske poletje.

Jezero, ki usiha tri tedne

Pa vrnimo se k jezeru, kakršno je zdaj in kakršno smo pustili tedaj, ko so se vode pretrgale. Tedaj se melanholična, zasenčena, otožno gladka ravan, v kateri se ogledujejo gozdi in samo gozdi, nenadoma spremeni v blatno carstvo. Pokažejo se z mahovim prekriti bregovi jam, pokaže se blato, ki ga razhodijski takoj stotine bosih nog ribičev; voda porjavi in se zgosti; namesto od vzhoda proti zahodu, kakor vese leto, teče zdaj na vse konce in kraje, kakor da je ponorela. Nekaj tajinstvenega, čudnega jo kliče pod zemljo, v klovekalkšno carstvo... Ne zmeni se več za svet, jezero je kakor lepa obleka, ki se je obrnila narobe in kaže grdo podlogo. Nihče ne ve, zakaj beže vode tako naglo, kam gredo in kako da se spet vrnejo. — Ljudje tega ne izprašujejo, znanstveniki pa na presrečni naši zemlji nimajo toliko denarja, da bi lahko to veliko uganko slovenske domovine vsaj — uganili, če ne raziskali...

Od časa, ko usahne prva jama, pa do tedaj, ko požre Zadnji ribič, ki je skrit za gozdovi, traja tri, štiri tedne. Ribiči do ure natanko določijo, kdaj bo požrla vodo ta jama in ona. Podnevi in ponoči se zbirajo s saki in čakajo, da upade, da izgine voda; da pobero iz nje, kar je vredno tega, da potlačijo ščke, menke, slajne in drugo v vreče.

Ko požre Zadnji kraj, je ribištva, nočnih ognjev ob jamah in ribjega blagoslova konec. Jezero je rjavo, razžgano, suho, podobno ugaslemu ognjeniku vse do jeseni, ki v dolgih »deževnih« oktoberskih nočeh iz nešteto požiralnikov spet bruhne vodo, po čudnem zakonu gnana, in jo zalije za čez zimo in pomlad... — a —

Antisemitizem na Poljskem

Problem antisemitizma je v Poljski žalostno poglavlje. Vsakemu politiku ali novinarju, kateri pretresa ta problem, ne bi bilo treba dolivati olja na ogenj, ampak veliko bolj bi bilo, da bi razlil malo olja na razburkano morje da se umiri.

Če hočemo s tem namenom malo osvetliti to vprašanje, moramo pred vsem konstatirati, da je med Poljaki in Judi velika razlika že v samem gledanju na ta problem. Poljaki antisemitizem smatrajo kot naravno posledico razmer, kot elementaren pokret, medtem ko Judje antisemitizem proglašajo za pokret, ki se iz političnih razlogov umetno iziva.

Da bi mogli odgovoriti na to vprašanje odkrito, kdo ima v tem pogledu prav in v kakšni meri, je najbolje, da pregledamo in pretresamo oba stališča po principu »Audiatur et altera pars«.

Judje na vodilnih mestih

Velik del poljskega katoliškega naroda gleda na Jude kot goste, priseljene v kraj, »po katerem teče mleko in med«, ki so zavzeli dominanten položaj skoraj v vseh panogah industrije, trgovine, obrti, kulture, umetnosti in v vseh svobodnih poklicih; sedaj pa polagoma prodirajo tudi v poljedelstvo, ki je bilo do sedaj izključna domena Poljakov, dalje tudi v vojsko in na višje položaje. Tisti del poljske javnosti, ki ga zastopa opozicijska narodna demokratska stranka misli, da je to stanje škodljivo, ker Judje v poljski državi tvorijo le 10,5% vsega prebivalstva. — 1924. leta je imela Poljska 28,5 milijonov prebivalcev od tega 2,850.000 Judov. Sedaj ima približno 34 milijonov prebivalcev od tega pa 3,600.000 Judov.

Ta del poljske javnosti ne verjame v možnost, da bi se judovski element v Poljski asimiliral in gleda na Jude kot na popolnoma tuj element. Narodna demokratska stranka misli, da bi se v bodočnosti stvari mogle obrniti na boljše le, če bi Judje v panogah, ki smo jih našli, zamenjali Poljaki in kadar bi se Judje v masah izseljevali iz Poljske, ker po mišljenju tega tabora bi se moglo šele tedaj realizirati geslo: »Poljski narod hoče biti v svoji državi sam svoj gospodar.«

Na te argumente Judje odgovarjajo:

Judovski zagovor

V Poljski smo že stoletja, od časa kralja Kazimirja Velikega in s kolonizacijo teh krajev smo si priborili pravico bivanja in državljanstva. Niti judovska narodnost, niti vera s stališča človečanskih idealov, s stališča kulture, civilizacije in napredka ne morejo biti razlog, da nas prištevajo med »državljane druge vrste«, da nam zanikujejo pravice in privilegije, katere uživa ostalo prebivalstvo v državi. Izseliti se nimamo kam, ker na primer Palestina na v stanju, da prevzame večino naših emigrantov. — Primorani smo, da v Poljski ostanemo in da se Poljaki s tem pomirijo.

V teh svojih trditvah Judje niso osamljeni in so naleteli s tako imenovano svojo nevtralnostjo na razumevanje kakor med pristaši maršala Piłsudskega, torej v vladujočem taboru, kakor tudi med socialisti in marksisti, s katerimi del Judov

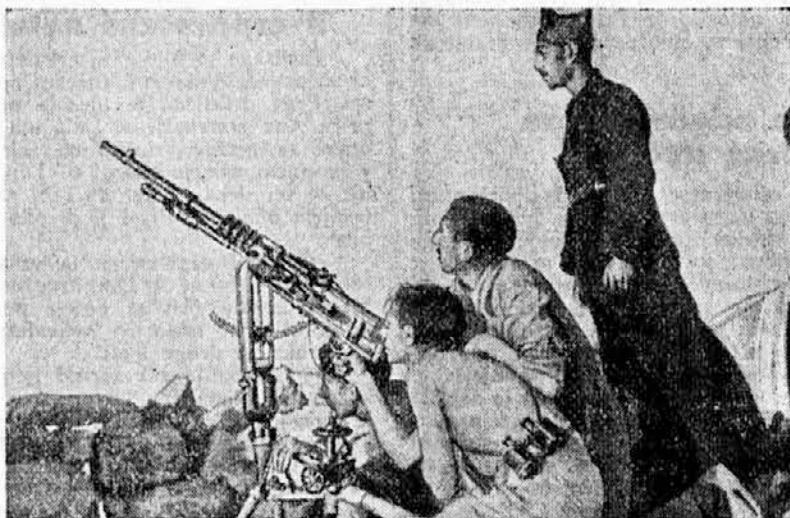
simpatizira. Judje so od 1926. leta sodelovali z majskim režimom in s svojimi voditelji stali v nadstrankarskem bloku za sodelovanje z vladno (BB-WR).

Od krčmarja - kreditni izposojevalec

V tem sporu, ki je gotovo zgodovinskega pomena, bi morali iskati zlato sredino v argumentaciji obeh strani. Kakor v vsaki borbi, tako bi se tudi v tej duhovni pomirili najbolj z obojestranskim popuščanjem. Kdo ve, če ne bi prišlo do popuščanja in pomiritev, ko bi se poboljšala svetovna ekonomska situacija in ko bi se radi tega oslabila tudi kriza, ki je tako težko zadela poljska mesta in vasi in ki tira široke sloje poljskega naroda do čim dalje večjega siromaštva. Kriza onemogoča

vsako emigracijo, čeprav so vasi prepolne poljskega in judovskega elementa. Ekonomska kriza najbolj poglavlja spor in ona je vzrok, da je iskra, ki je prej samo tlela pod pepelom, nenadoma zagorela s plamenom, ki bi imel lahko zelo nevarne notranje posledice. Treba je imeti pred očmi, da v siromašni poljski provinci zelo nepovoljno vpliva ekonomsko močnejši položaj Judov ki od krčmarja mnogokrat postane kreditni izposojevalec. Na tem tudi mnogo ne spremeni dejstvo, da je na drugi strani med Judi velika večina revnih ljudi. Znano je, da so krojač, čevljar in urar tipične judovske obrti v Poljski. Ti siromašni ljudje sovražijo svoje sovornike mogoče še bolj kakor samo poljsko prebivalstvo. Toda oškodovani Poljaki v svoji bedi niso v stanju, da mnogo razlikujejo in se jeza navadno obrača proti celoti judovskega prebivalstva.

Pod temi okoliščinami bo problem antisemitizma Poljski po vsej priliki še dolgo predmet ostrega razpravljanja. — To je pojav, katerega vzroki izhajajo iz verskih, nacionalnih, socialnih in ekonomskih momentov in prav v Poljski privzema formo kronične borbe, ki se čisto razvije v krvave spore.

Protiletalska težka strojnica španskih vladnih čet na fronti v Sierri.

Borba med Moskvo in Tokijem za nafto

Veliki politični dogodki, ki se v zadnjem času odigravajo v Evropi, so skoraj popolnoma obrnili pozornost političnih krogov od dogodkov v azijski politiki. Radi tega evropskega časopisja ni skoraj nič komentiralo vesti o potovanju predsednika japonskega trusta nafta Mazana Sokonija v Moskvo, čeprav je ta pot v zvezi z rešitvijo najvažnejšega problema v odnosih med Japonsko in Sovjetsko zvezo in mora odločilno vplivati na rešitev usodnega vprašanja miru ali vojne na Daljnem vzhodu.

Približno pred dvema leti je sovjetska vlada odbila ponudbo japonske severosahalinske družbe za produkcijo nafte, da se japonska koncesija podaljša na 15 let. Rok veljavnosti koncesije preneha koncem tega leta. Kljub vsem naporom Japonske je sovjetska vlada dosedaj ostala pri svoji prvotni odločitvi. Sedaj se Japonska trudi, da preko pred-

sednika trusta nafte v Moskvi naredi zadnji poskus, da sovjetska vlada revidira svoj sklep.

Ce se mislja predsednikova japonskega trusta nafta konča brez uspeha, se moramo bati resnih komplikacij v japonsko-sovjetskih odnosih, ker produkcija nafte na severnem Sahalinu igra veliko vlogo pri oskrbovanju japonske vojske s to sirovino.

Japonska nima večjih virov nafte. Sicer producira nafto na Formozu in v Fučunu v Mandžuriji, toda produkcija nafte v teh krajih doseže letno samo 50.000 ton in se v doglednem času ne more povečati. Posebno velika produkcija nafte ni niti v južnem delu Sahalina, kateri pripada Japonski. Nasprotno pa je severni del Sahalina, kateri je po portsmutski pogodbi iz leta 1905 ostal Rusiji, zelo bogat, kar se tiče nafte. Japonska je v letu 1926 vzela tukaj v zakup skoraj polovico virov nafte in je še pred dvema leti začela letno producirati 300.000 ton nafte. Ker Japonska kupuje tudi veliko količino nafte, katero producirajo Rusi na Sahalinu, je računala s tem, da bo v nekoliko letih povečala svojo produkcijo nafte na milijon ton letno in na ta način postala nezavisna od kupovanja nafte v Zedinjenih državah in Holandski Indiji.

Japonski je zelo neprijetno, da mora kupovati nafto v Ameriki. V zadnjem času pa ima japonska vlada tudi velike neprilike s prevozom nafte iz holandske Indije. Nedavno se je pojavila v časopisih vest, da rezerve nafte v izvorih v Sarawaku na angleškem Borneu polagoma usihajo. Angleška pomorska baza v Singapuru je dobivala potrebno nafto iz Sarawake. Če v kratkem času v britanskem delu Bornea ne odkrijejo nove izvore nafte, bo Angleška prisiljena, da kupuje potrebno nafto za Singapur iz sosedne holandske Indije.

Tu se namreč križajo angleški in japonski interesi. Japonsko časopisje že sedaj izraža strah, da bo pojava tako nevarnega konkurenta na holandskem trgu, kakor je Angleška, ogrozila preskrbovanje japonske flote z zadostno količino nafte. To pa je za Japonsko vprašanje življenja in smrti.

»Spet si tako dolgo hodila s to dopisnico s pošte, Urška? Pazi, da te ne bom ujela, ko boš brala moja pisma.«

»Oh, nikar se ne razburjajte, milostiva, mene prav malo briga, kaj vam pisari vaša sestra o mojem fantu.«

Kako je rešil glavo grof Romanones

Kakor je znano, so oblasti v San Sebastianu dovolile grofu Romanonesu, bivšemu predsedniku španske vlade in zunanjemu ministru, da je smel s svojo soprogo zapustiti Spanijo in oditi v Francijo. V Spaniji je pustil dva sina in dve hčerki, od teh je ena hudo bolna. Pred odhodom iz Spanije je grof Romanones dal listu »Frente Popular« izjavo, ki jo je dobil tudi pariški »Matin«. V tej izjavi pravi grof Romanones:

Vse, ki zavzemajo odgovorna mesta ali važno poveljniško mesto, bi morali zapreti en dan ali vsaj eno uro, da bi iz lastne izkušnje vedeli, kaj to pomeni. Spoznali bi, da je treba ljudi zapreti le tedaj, kadar gre za zakon in interes reda in mira.

Nato pripoveduje grof Romanones, da so ž njim ravnali dobro, dokler je bil v zaporu. V zaporu je vladal tak mir, da je mogel spati tudi po deset ur na dan. Najhuje so nanj delovale grožnje, katerim je bil izpostavljen, preden so ga aretirali kot talca. Ko pa so me zaprli, sem imel občutek človeka, ki se nahaja v rokah ljudi, ki znajo drugim poveljevati in jih voditi.

Grof Romanones pravi dalje, da so mu v San Sebastianu dovolili, da je občeval s člani rodbine pismeno. Tudi to pot, nadaljuje grof Romanones svojo izjavo, se moram sklicevati na svoje staro geslo: Svoje ravnanje in sklepe je treba določiti po razmerah in okoliščinah.

Urednik lista »Frente popular« je nato vprašal grofa Romanonesa, ali niso uporniki kršili javno in jasno vojaški kazenski zakonik. Za svojo osebo, je odgovoril stari državnik, odloča samo eno, in sicer zakon. Zakon morajo spoštovati vsi brez razlike. Proti vsem, ki bi ga kršili, pa je treba izvajati sankcije, ki jih zakon sam določa.

Na neko drugo vprašanje je grof Romanones odgovoril to-le: Če bi bili tisti, ki so sedaj za nacionalno junto v Burgosu, že prej sklenili uvesti reforme, ki jih zahteva naša doba, tedaj najbrže ne bi bilo sedanjih dogodkov in tudi ne bi bilo prišlo do izpremembe vladavine leta 1931.

»Kaj naj bi bila storila zakonita vlada, ko je stala pred vojaškim pronunciamantom?«

»Vlada mora izvajati zakon enako napram vsem brez razlike stanu in stranke.«

Nato je časnikar vprašal grofa, kaj misli glede nevtralnosti in ali je isto, če tuja vlada dobavi vojni material zakoniti vladni in upornikom?

Grof Romanones je odvrnil: »V sedanjem težkem mednarodnem položaju je dolžnost vsakega Španca in vsake odgovorne osebnosti, da računa samo z zakonito špansko vlado.«

Napoved je časnikar vprašal grofa Romanonesa, ali misli, da so sedanje dogodke povzročili uporni oficirji ali pa komunisti. Grof Romanones ni hotel dati določnega odgovora, pač pa je dejal: »To vprašanje je sporno. Lahko samo ponovim, da je vse odvisno od okoliščin.«

Kakor vidimo zelo previdna izjava, ki pove vsakemu vse. Toda boljše je dati še tako izjavo, kakor pa izgubiti glavo. Te misli je bil gotovo tudi stari francoski grof, ko so mu stavili vprašanja.

Grof Romanones je znan kot najbogatejši Španec in ni verjetno, da bi vladne čete ravnale z njim tako lepo, kakor so po njegovih lastnih izjavi delale, kar brez vsakega namena. Tudi ni verjetno, da bi mogel odnesti zdravo kožo tako znan monarhist, če mu ne bi poverili posebne naloge.

»Praviš, da si se v petih tednih popolnoma naučil francoskega jezika. Oprosti, če te nisem prav razumel.«

»O nič za to, prijatelj, tudi neki francoski profesor, ki sem mu to pripovedoval, me ni razumel.«

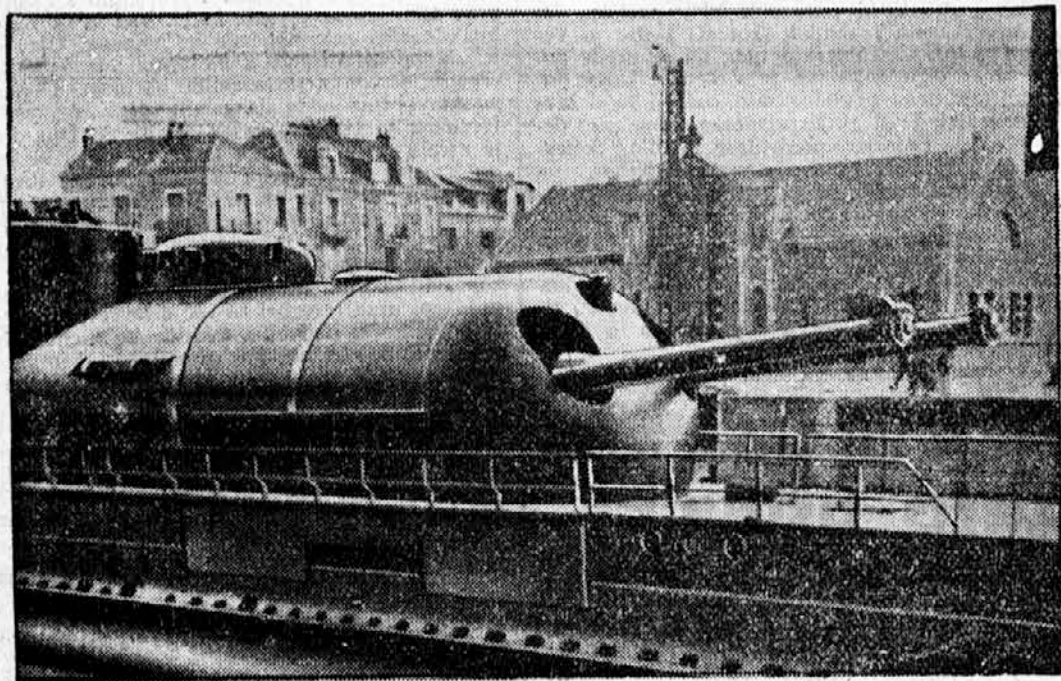
Foto amaterji pozor!

Nudimo Vam po najnižji ceni popolnoma nove krasne foto albume, foto oglične, navadne albume za razglednice ter spominske knjige.

Bogata zaloga Konkurenčne cene

Prodajalna H. Ničman

Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 2

Takale je največja francoska podmornica s svojim oklopom in morilnimi cevmi.

Zeleni pekel

Tigrovec je postal takoj stvaren. »Oči torej niso bile zelene?« je vprašal.

»Ne.«

»Svetle ali temno rumene?«

»Temne.«

»Ali ste bili zaspani?«

»Zelo. Vprav sem se prebudil.«

»In ste merili s puško na luči?«

»Da.«

»In kako ste pri tem držali svojo svetilko?«

To križno zasliševanje me je malo zmedlo.

»Povejto no tigrovec, kakšen namen pa imate prav za prav? Saj veste čisto natančno, da nisem imel svetilke s seboj.«

Njegove svetle mirne oči so se veselo bliskale. »Vem,« je rekel, »vem! Hotel sem se samo prepričati. Morate namreč vedeti, da tigrove oči ponoči žare samo, če pada nanje kak druga luč.«

Nikdar, dokler bom živ, ne bom pozabil Bee-Masonovega zvenečega krohotu. Grmelo je po mesečini in oznanjalo njegovo maščevanje zaradi zasmehovanja, ki ga je pretrpel za izgubljenega konja. Piščeta so čivkajoče planila pokoncu in kure so razburjeno kokodajskale.

Indijaneec je prišel blizu in poizvedoval, če ni morda kdo od gospodov slučajno stopil na kako kačo. Celo voli v staji so v njenem

očitku dvignili svoje važne glave. Urrio, dolgi španski obraz, se je raztegnil v mil smehljaj in tigrovec se je nehlinjeno režal.

»Ti preklemani lažnjivec,« je kričal Bee-Mason brž, ko je mogel priti do besede.

»To ni nič rečeno,« je menil tigrovec. »Če bi bil trdil, da so bile luči zelene, potem bi soglašal s vami. Rekel pa je, da so bile rumene in vrhu tega temno rumene. Natanko to barvo imajo kresnice. Pogosto sedi kak parček kresnic v značilni razdalji na kakem kamenu, tako da njuna svetloba učinkuje, kakor dvojica tigrovih oči.«

Bee Mason pa si ni dal tako lahko iztrgati naskoka, katerega je dobil.

»Ali se konji plašijo pred kresnicami?« je vprašal.

»Ne, je odvrnil tigrovec, »toda takole nemumno žival je ponoči kaj lahko razburiti. Mor-da je kje v bližini zares ležala kak zver.«

»Očitno ti moramo priznati, da ti dejstvo, da je ta primer dvomljiv, koristi,« je menil Bee Mason. »Imel si preklemano srečo, da se nisi pošteno ujel.«

Prosili smo tigrovca, naj nam pove še več o svetlobi tigrovih oči.

»V vseh popotnih knjigah, katere sem bral, trdi pisatelj, da je videl, kako so se zverem ponoči bliskale oči. Nekateri so tako srečni, ali pa tako previdni, da to zatirjuje samo, če je blizu gorel ogenj, ali pa plamenica. Drugi so manj srečni in kar lepo lažejo. Premislite si vendar, kaj se to pravi. Če bi oči same od sebe žarele v popolni temi, bi morala

vendar v možganih samih goreti luč. V docela temni sobi mačke sploh ne vidite. Brž pa, ko ji posvetite v obraz, ali prižgete ogenj, potem učinkuje svetlo stekleno površje oči, kakor odsevnik.«

»Naj ti bo to v nauk,« je menil Bee Mason in mi pomežiknil.

Ko smo naslednje jutro natovarjali živali, sem še zmeraj ležal v svoji mreži in slišal, kako na drugi strani San Lorenza žalostno stoka otrok. Videl sem, kako se sklanja mati čez znoj, ga boža po zmršenih laseh in se zastoni trudi, da bi ga potolažila. Tigrovec se je približal skupini.

»Ali vam morem kako pomagati?« je vprašal. »Nekaj malega razumem o zdravilstvu.«

Zena mu je v naglici pripovedovala:

»Moj najstarejši otrok je slep, senor. Pred 18 meseci je legla tema na ubogo malo miško. Samo pogledite, kako mu izstopajo oči. Zdaj trpi moj drugi prav tisto, kar je prvi že pre-stal.«

Tigrovec je šel po prašnih tleh in prijel mali obrazek v roke.

»Eno oko je že izgubljeno, senora. Drugo pa tudi ne bo dolgo več ostalo.« Njegov pogled je krožil po ostalih treh otrokih, ki so stali okrog njega z odprtimi usti. Hitro se je odločil. Govoril je nežno, z glasom polnim sočutne resnosti, kateri je manjkala vsaka žalitev.

»En otrok je slep, gospa, drugega ni več mogoče rešiti. Kako pa boste varovali tukaj

te mlajše, ki jim v nekaj letih grozi taista bolezen?«

Zena je krčevito stisnila prste in jih zagrebala v svojo umazano krilo ter tarnala.

»Kriv je, senjor, moj mož. On se ni nič brigal za otroke.«

»To je težka krivda,« je odgovoril tigrovec z glasom, ki je jasno izražal: krivda zadene vas v enaki meri. Sledil je kratek molk, katerega je trgalo samo ženino ihtenje.

»Kaj moremo storiti, senjor? Ta strašna slepota se spusti na vse, ko dopolnijo 8 let. Proti temu ni mogoče ničesar storiti.«

»Počakajte trenutke,« jo je prekinil tigrovec. »Vi in vaš mož sta že preokalela 8. leto. Kaj so storili vaši starši za vas?«

»Varoval nas je bel prašek, katerega so kupili od popotnega Turka, gospod.«

»Ali veste, da so v Gaibi zdravniki?«

»Seveda so, toda mojemu možu je to preveč napora.«

»150 km sem in tja, to je slab teden poti. Ali se vam ne zdi, da je ta stvar toliko vredna?«

Zena je najprej nagubancila čelo. Potem se je nenadno zasmejala, stopila k meni in tipala moj pečatni prstan. Žareče mi je gledala v obraz.

»Ali mi ga hočete prodati, senjor? Tako fletkan je.« Tigrovec je zmignil z rameni in se z zdihljajem obrnil.

»Ta bolezen se da ozdraviti z borovo vodo,« je dejal po angleško. »Toda kaj naj človek stori, če so starši sami še otroci?«